

Kulturminnedokumentasjon skur 23

Detaljregulering, Bergenhus, gnr. 164, bnr. 3 m. fl.,
Dokken, nybygg Havforskningsinstituttet og
Fiskeridirektoratet – PlanID 71350000

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver: Statsbygg
 Tittel på rapport: Kulturminnedokumentasjon skur 23
 Oppdragsnavn: Regulering Nybygg HI og Fiskeridir
 Oppdragsnummer: 638991-07
 Utarbeidet av: Anette Hansen og Marte Sæther
 Oppdragsleder: Kai Lande
 Tilgjengelighet: Åpen

Forsidebilde: Oversiktsbilde Dokken. Foto: Widerøes Flyveselskap A/S. Bildet er tatt 1958. Kilde: Marcus, spesialsamlingene ved Universitetsbiblioteket i Bergen.

Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS
01	10. des. 2025	Kulturminnedokumentasjon	AH	KIV

FORORD

Denne kulturminnedokumentasjonen er utarbeidet som grunnlag for planarbeidet som skal legge til rette for en samlokalisering av Havforskningsinstituttet (HI) og Fiskeridirektoratet (Fdir) på Dokken i Bergen. Tiltakshaver er Statsbygg.

Kulturminnedokumentasjonen er utarbeidet etter Byantikvaren i Bergen sin veileder Kulturminnedokumentasjon (2015), og beskriver området historie, bygninger og elementer som berøres samt en oppsummering med konsekvensvurdering. Formål er å skaffe kunnskap om viktige kulturhistoriske bygninger og elementer innenfor planområdet, slik at dette kan legges til grunn ved utvikling og i planforslaget. Planområdet er befart.

Kulturminnedokumentasjonen er utført av Asplan Viak AS ved kulturminneforvalter Anette Hansen, og sivilarkitekt Marte Sæther. Anette Hansen og Kjersti Ingolvsdotter Vevatne har kvalitetssikret dokumentasjonen.

Oslo, 10.12.2025

Kai Lande

Oppdragsleder

Kjersti I. Vevatne og Anette Hansen

Kvalitetssikrer

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	INNLEDNING	4
	1.1. Bakgrunn	4
	1.2. Kort om tiltaket og planprosessen	5
	1.3. Hva virkninger av planforslaget vurderes opp mot	7
	1.4. Planstatus	9
2.	OMRÅDETS HISTORIE	11
	2.1. Forhistorisk tid	11
	2.2. 1700- og 1800.tallet: Lyststeder og landlig idyll	11
	2.3. 1900-tallet: Industrialisering og havneutvidelser	13
3.	BYGNINGSHISTORIKK	14
	3.1. SKUR 23	14
4.	FOTO OG KART	32
5.	AVSLUTNING	37
	5.1. Historisk lesbarhet og egenverdi	37
	5.2. Konsekvenser ved riving	37
6.	KILDER	38

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

Denne kulturminnedokumentasjonen omhandler Skur 23 på Dokkenskjærskaien, Bergen Havn. Bygget ble oppført i 1939, og ligger i dag på eiendommen gbnr. 164/3.

Kulturminnedokumentasjonen er utarbeidet på grunn av planarbeidet som skal legge til rette for en samlokalisering av Havforskningsinstituttet (HI) og Fiskeridirektoratet (Fdir) på Dokken i Bergen. Tiltakshaver er Statsbygg. Planarbeidet er pågående, og foreløpig ikke vedtatt. Skur 23 er foreslått revet i planforslaget.

Fra tidligere er det utarbeidet konsekvensutredning for faget kulturmiljø, etter Miljødirektorates håndbok M-1941. For utfyllende beskrivelse av bygg og andre kulturhistoriske verdier i influensområdet henvises det til den. KU-en beskriver også verdi, påvirkning og konsekvens.

Kulturminnedokumentasjonen er basert på kjent kunnskap om byggets historiske utvikling og tilstanden i dag. Spesielt følgende grunnlag har dannet kunnskapsgrunnlaget:

- > Befaring
- > Byggesaksarkivet i Bergen kommune
- > Asplan Viak (2024) Konsekvensutredning Dokken, nybygg HIFI
- > Bergen kommune, Byantikvaren (2015), Veileder for kulturminnedokumentasjon
- > Bergen kommune (2021) Kulturminnegrunnlag «Nøstebukten, Dokken og Møhlenpris», Skriftserienr: 2021-1

Det gjøres oppmerksom på at Havnelageret, nabobygget til skur 23, lå tidligere innenfor planområdet til HI og F.dir., men at plangrensen senere er blitt justert og at bygget nå ligger utenfor.

1.2. Kort om tiltaket og planprosessen

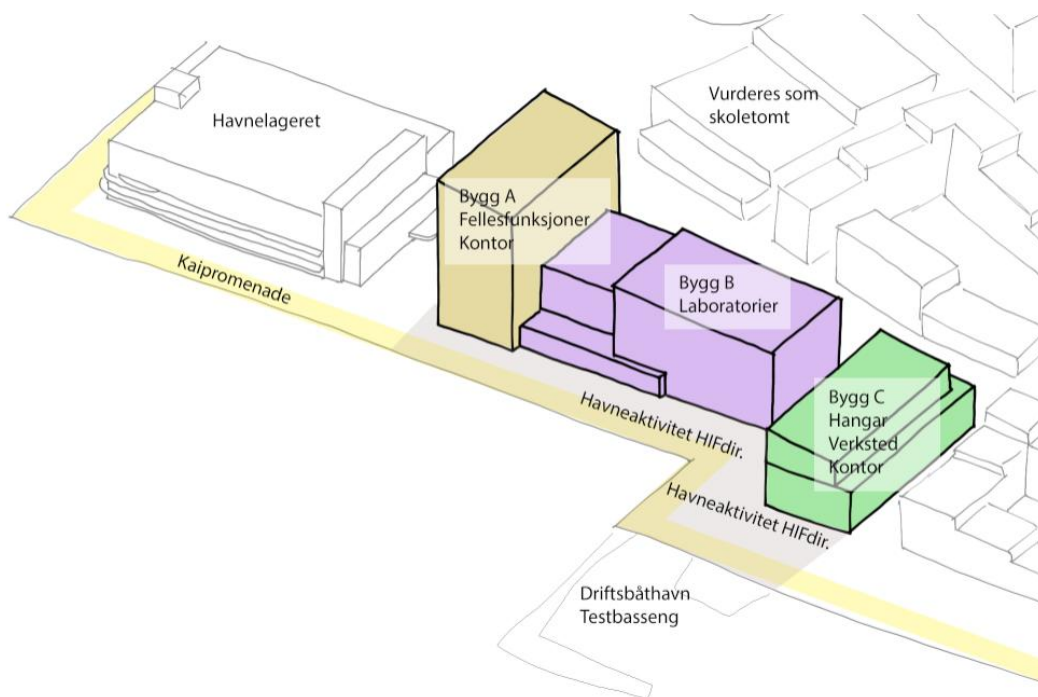
Hva det planlegges for

Havforskningsinstituttet (HI) og Fiskeridirektoratet (Fdir) planlegges samlokalisert på Dokken. For dette prosjektet utarbeider Statsbygg detaljreguleringsplan.

HI er et av Europas største marine forskningsinstitutter. De jobber med overvåkning, forskning og rådgivning innen fiskeri og havbruk. Fiskeridirektoratet er myndighetenes utøvende og rådgivende organ for fiskeri- og havbruksforvaltning.

Det planlegges for kombinerte forsknings- og kontorbygg på ca. 34.000 m², inkludert kjeller og verksteder. Laboratorier (både våte og tørre) vil utgjøre en stor del av arealet. Etter samlokalisering vil ca. 1000 ansatte ha sin arbeidsplass her.

En nærmere beskrivelse av tiltaket og planforslaget gis i planbeskrivelsen til planforslaget.

Figur 1-1 Forenklet illustrasjon av utbyggingen og mulige fremtidige omgivelser.

Områderegulering og detaljregulering utarbeides samtidig

Bergen kommune utarbeider forslag til områderegulering for Dokken sør. Planen skal legge til rette for en bymessig transformasjon av dagens havneområde. Samtidig med dette planarbeidet utarbeider Statsbygg forslag til detaljreguleringsplan for HI og Fdir. Planområdet

som omfattes i detaljreguleringen, inngår også som en del av områderegulering for Dokken sør. Hensikten med detaljreguleringen er å gi en detaljert avklaring av reguleringsmessige rammer for utbygging av HI/Fdir.

Områdereguleringen fra Bergen kommune og detaljreguleringen fra Statsbygg skal i utgangspunktet følge hverandre frem mot offentlig ettersyn og vedtak. Selv om planene fremmes separat, vil de koordineres så langt det lar seg gjøre. Detaljreguleringen kan vedtas før områdereguleringen dersom nødvendige avklaringer er på plass.

Konsekvensutredning og andre temautredninger etter planprogrammet

Tidlig fase med konsekvensutredning og andre temautredninger er i gjennomført høsten 2024, med mindre kompletteringer og ferdigstilling fram mot våren 2025. Utredningene har ligget til grunn for utviklingen av prosjektet gjennom 2025 og utarbeiding av planforslag.

Det er utarbeidet konsekvensutredning for to tema - Landskap og bylandskap og Kulturmiljø. I tillegg er det 15 øvrige tema som er omtalt og vurdert i ulik grad. Utredningene er gjennomført med de alternativer og scenario som er beskrevet i planprogrammet. Scenario i planprogrammet har utgangspunkt i Bergen kommunes arealstrategi for Dokken.

I planprogrammet ble Havnelageret vurdert som mulig tomt for «Verdenshavsenteret O», og dette inngikk som en del av utredningene etter planprogrammet høsten 2024.

Planmyndigheten i Bergen kommune har senere besluttet at Verdenshavsenteret O ikke skal inngå i planforslaget. Samtidig har utviklingskonseptet for Dokken sør blitt videreutviklet i forbindelse med utarbeidelse av planforslag for områdereguleringen. På bakgrunn av dette er verken alternativene for bebyggelse (HI/Fdir og Verdenshavsenteret O) eller tidligere scenario med utgangspunkt i arealstrategien lenger relevante i vurdering av virkninger av planforslag for detaljreguleringsplanen.

Planprogrammet omtaler mange ulike tema og aktuelle problemstillinger i planarbeidet. Noen av disse har vist seg aktuelle i tidlig fase og for alternativsvurderinger i forbindelse med konsekvensutredningsfasen, mens andre tema har vist seg mer aktuell i forbindelse med vurdering virkninger av planforslag for detaljreguleringen.

Området som inngår i detaljregulering, inngår også i områdeplan for Dokken sør. Områdeplan for Dokken sør har gjennomført en egen konsekvensutredning. Virkninger av planforslaget til områdeplanen beskrives i områdeplanen.

Figur 2 Illustrasjon som viser planområdet med rød stiplet strek og tomten med gul strek.

1.3. Hva virkninger av planforslaget vurderes opp mot

Detaljreguleringsplanen for HI og Fdir er den første reguleringsplanen for en konkret utbygging som utarbeides innenfor det som i dag er havneområde, og dette gjøres i parallell med områdereguleringen. Under visse betingelser kan det være aktuelt at detaljreguleringen vedtas og utbyggingen starter uten at områdereguleringen for Dokken sør er endelig avklart. Ved vurdering av planforslagets virkninger er det derfor tatt utgangspunkt i to ulike situasjoner i omgivelsene:

- Utbygging av HI/Fdir. gjennomføres i samsvar med planforslaget, men dagens arealbruk i Dokken sør for øvrig er som i dag. Dette kan være et aktuelt scenario før regulering av øvrige arealer i Dokken sør og utbygging av disse er gjennomført.
- Utbygging av HI/Fdir. gjennomføres i samsvar med planforslaget, utbygging av havneområdet for øvrig gjøres i samsvar med planforslag for områdeplan for Dokken sør.

For Skur 23 er det ingen forskjell på disse situasjonene, da begge medfører riving. Skur 23 er forutsatt revet i alle av Bergen kommunes foreslåtte plangrep for Dokken, både i

arealstrategien og i alle utredningsalternativ og planalternativ for områdereguleringen. Dette har vært en forutsetning for prosjektet med tomten som kommunen har tilbudt.

Figur 1-3 Illustrasjon som viser planforslaget omgitt med havneareal, som er dagens situasjon i området.

Figur 1-4 Illustrasjon som viser planforslaget og bebyggelsen foreslått i områderegulering for Dokken sør.

1.4. Planstatus

Kommuneplanens arealdel 2018-2030 for Bergen kommune (vedtatt i bystyret 19. juni 2019) har generelle bestemmelser og retningslinjer for kulturminner og kulturmiljø. I bestemmelsen § 12 Kulturminner og kulturmiljø (pbl § 11-9 nr. 7) formål står det:

«Kulturminner skal ivaretas i samsvar med kulturminnelovens intensjon. For Bryggen gjelder også Verdensarvkonvensjonen. Bergens historiske særpreg skal tas vare på og videreutvikles.»

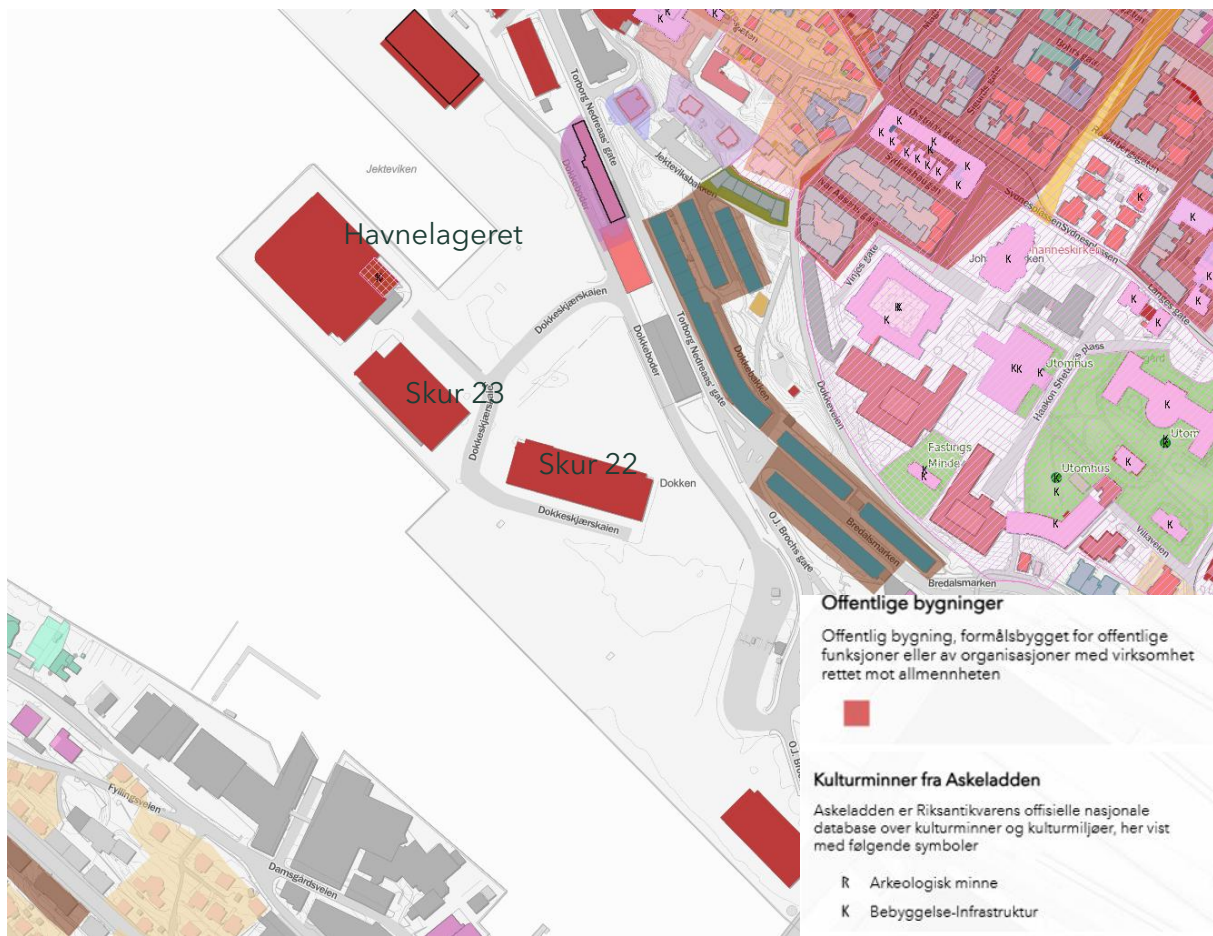
Det er knyttet flere bestemmelser opp til dette formålet, og i tillegg kommer bestemmelser til hensynssoner og bestemmelsesområder (PBL § 11-8 og kartforskriften) som § 35.5 Kulturmiljø (570), § 36.2 Båndlegging etter lov om kulturminner (730) og § 38.3 Historiske områder (PBL § 11-9 nr. 5) (#4 - #9). Planområdet er omfattet av hensynssone for bevaring av kulturmiljø, H570_7 «historisk sentrum».

Kulturmiljøplan Bergen, «Identitet med særpreg», 2021 - 2025: «Identitet med særpreg» er en tematisk kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø. Bystyret har vedtatt kulturminnestrategien (1), planens beskrivende del (2) og handlingsdelen (3).

Kulturmiljøplanen skal bidra til å:

- > Avklare kommunens strategi for forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer og bidra til samarbeid og felles forståelse.
- > Gi en helhetlig og strukturert oversikt over kulturminner og kulturmiljøer, tema og typologier.
- > Være et godt verktøy for kommunens saksbehandling i plan- og byggesaker og være et godt informasjonsverktøy for publikum.
- > Gjennom handlingsdelen foreslå konkrete og gjennomførbare tiltak for videre registrering og analyser, forvaltning og formidling av kommunens kulturmiljø.

Kulturminnestrategien «Identitet med særpreg» utgjør første del av kommunedelplan for kulturminner for Bergen. Strategien fokuserer både på ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljø og på mulighetene kulturminnene gir i utviklingen av Bergen, Strategien Identitet med særpreg er overordnet og gir retning for hvordan byen og bydelenes identitet og særpreg skal styrkes gjennom bærekraftig forvaltning av historiebærende elementer.

Figur 1-5 Utsnitt fra Kulturmiljøkartet, hentet 18.11.2025

Kommunedelplan for sentrum - 2001: Bergen bystyre vedtok kommunedelplan for sentrum 10.12.2001, i medhold av Plan- og bygningslovens § 20-5. PlanID 15780000. Kommunedelplan Sentrum skal være et grunnlag for videre utvikling av Bergen sentrum. I plankart 2 til planen fremkommer det hvilke bygg som er ansett som verneverdige og ikke. I kartet er både Havnelageret, Skur 22 og 23 vist med rød farge hvilket viser til at det offentlige bygg. Bunkeren i Havnelageret er markert som kulturminne, hentet fra kulturminnedatabasen Askeladden.

2. OMRÅDETS HISTORIE

2.1. Forhistorisk tid

Topografien i Bergensområdet ble formet under siste istid og skapte landskapsrommene på hver side av Puddefjorden. Planområdet ligger på Dokken mellom Sydnes og Møhlenpris. Det er ikke kjent automatisk fredete kulturminner her, og eventuelle spor fra steinalderen antas tapt som følge av utbygging. Området lå tidligere under Domkirkens landsogn og var i middelalderen beitemark for Munkeliv kloster.

Figur 2-1: Kartet viser områder under vann 9800 år før nåtid ved innledningen til eldre steinalder (blå områder). Stiplet linje indikerer nivået der man ofte kan påvise strandbundne boplasser fra slutten av eldre steinalder (ca. 6300-4000 år siden). Det er ingen slike kjent i området, og mest sannsynlig har disse gått tapt som følge av utbygging. Planområdet er vist i stiplet okergul linje. Kilde: Bergenskart.

2.2. 1700- og 1800.tallet: Lyststeder og landlig idyll

Sør for Puddefjorden lå området lenge utenfor Bergen og ble brukt til jordbruk og husmannsplasser. På 1700- og tidlig 1800-tall ble mange gårder solgt til velstående bergensere som anla lystgårder med klassisistisk arkitektur og hageanlegg. Rundt 70-80 slike fantes i Bergensområdet, som symboler på byens handel og skipsfartsgullalder. Mot slutten av

1800-tallet økte industrialiseringen langs Puddefjorden med småindustri, reperbaner og skipsverft.

Navnet *Dokken* stammer trolig fra seilskuter som lå i opplag i den lune bukten. Fram til 1900-tallet var området preget av villaer med hager og småbåtanlegg, før industrien gradvis tok over. Her lå bl.a. Dokkeskjærets batteri (1646-1808), Sydnes sjøbåd (1887-1960) og ulike verft og trelasthandlere. «Dokkeskjærets batteri» ble anlagt i 1646 på en odde i Puddefjorden under Dragefjellet. I 1666 ble et blokkhus oppført på Dokkeskjæret utenfor. Hele batteriet ble flyttet til skjæret 1808. Forsvarsanlegget ble fjernet da skipsbygger Caspar Trumpy overførte verftet sitt til Jekteviken fra Bradbenken i 1870-årene. A/S H. Namtvedt, som bl.a. drev Norges største trelasthandel, etablerte i 1926 omfattende industrivirksomhet i Jekteviken (BYA 2021: 22). Eldre foto viser kystlandskapet før utfyllingene startet:

Figur 2 1869. Parti mot Dokken, sett fra Damsgaard. Kilde: Marcus UiB [Parti af Damsgaard mod Dokken ved Bergen - Marcus](#)

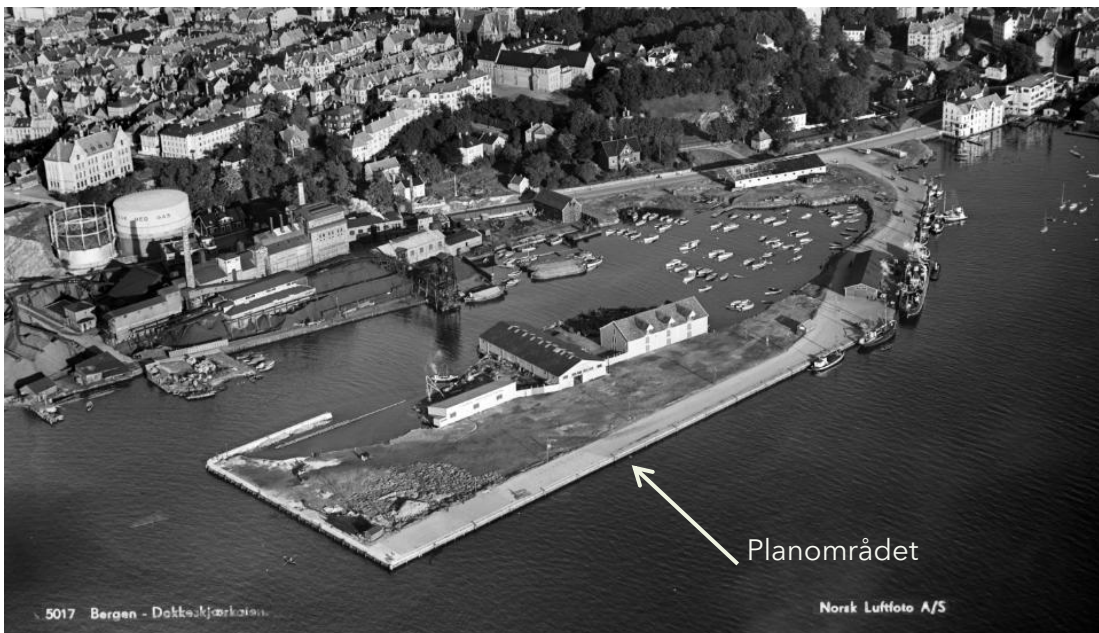

Figur 2-3 Fotografi som viser Dokken på begynnelsen av 1900. Sjøboder på Dokkeskjæret, fabrikkianlegget til Bergen Gassverk, Dragefjellet skole på Sydnes høyden. I sidene opp mot Nygårdshøyden sees lysthus og villaer med hageanlegg. I bakkant skimtes Nordnes. Kilde: Marcus, UiB, ubb-bros-01987 og Byantikvaren 2021: 22.

2.3. 1900-tallet: Industrialisering og havneutvidelser

På grunn av brannfare ble industrien etablert utenfor bykjernen, også ved Puddefjorden. De tidligere lystgårdene ble gradvis omgitt av boliger og industri, og området mistet sitt landlige preg. Havneanleggene utviklet seg i takt med skipsfarten – fra trekaier og sjøboder til murbygde havneskur og krananlegg. På midten av 1800-tallet var sjølinjen langs Dokken lite utbygget og preget av en naturlig strandlinje med enkelte båthus og fløttmannsbrygger. Det var ingen veiforbindelse langs sjøen mellom Nøstet og Møhlenpris, og utenfor strandlinjen i Puddefjorden lå Dokkeskjærene som bølgebrytere. I tiden mellom 1877–1956 hadde Bergens Seilforening båthavn i bukten (BYA 2021: 23).

Havnen i Bergen har gjennomlevd mange faser i skipsteknologien, fra seil til damp til forbrenningsmotor, med tilhørende endringer på landsiden. Omlastingen av varer utviklet seg fra simpel håndkraft via intrikate tekniske kransystemer og motorisering av transport til dagens moderne kontainerfrakt. Bygningstypene i havnen ble tilpasset den teknologiske utviklingen. Trebryggene ble erstattet av dypvannskaier i stein og de gamle sjøbodene og pakkhusene som hadde lagt med gavlsider og lasteporten ut i sjøen, ble erstattet av sjøhus og langstrakte havneskur i tre, mur og lette støpejernskonstruksjoner. De nye havneskurene ble lagt med lengderetningen langs sjølinjen for å betjene motorisert ferdsel og moderne skipsteknologi, og flere fikk mobile løftekraner foran. Det er denne typen historiske havneskur som i dag er bevart og i bruk på Dokken. Etter hvert ble det etablert skipsverft og enkelte fabrikkbygninger kom opp.

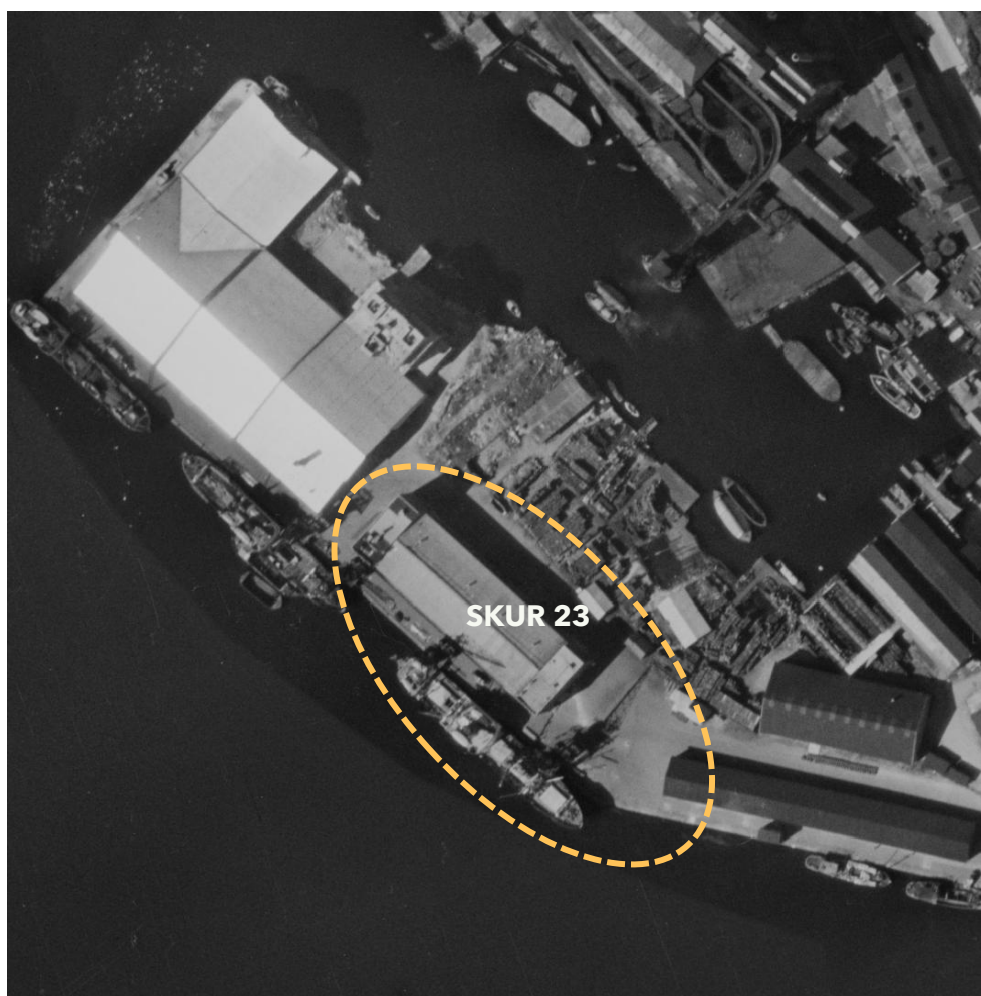

Figur 2-4 Dokkenskjærkaia med utfyllinger i 1935. Widerøe's Flyveselskap A/S ubb-w-sh-005017

3. BYGNINGSHISTORIKK

3.1. SKUR 23

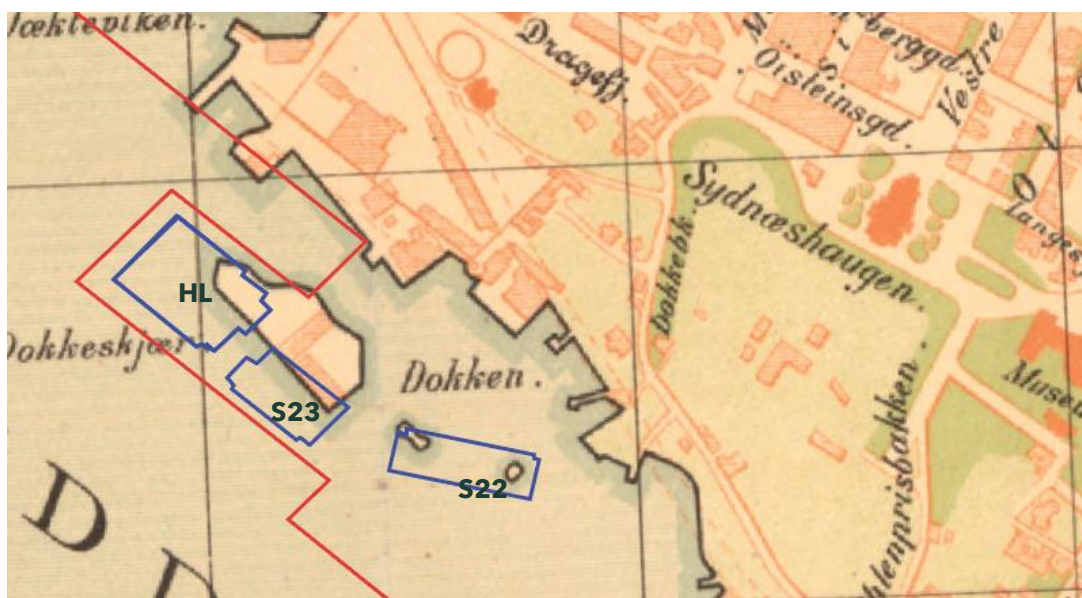
Skur 23 har adresse Dokkenskjærskaien 3 og ligger på eiendom gbnr. 164/3. Bygget kalles «Kriselageret», og ble oppført i 1939 som vareskur med kontor- og servicefunksjoner i bygningsvolumer i hver gavlende. Det var byarkitekten i Bergen som var ansvarlig for byggesøknaden i 1939. Bygningen fremstår som et tidstypisk industribygg, med lagerbygning utformet som et rektangulært volum med saltak og med flatt tak på sidebygningene i nord- og sør. Skur 23 har et samlet areal på ca 2800 BYA.

Figur 3-1 Flyfoto fra 1948. Skur 23 er markert med okergul sirkel. Man ser også flere bygg som i dag er borte. Blant annet ble bygget nord på kaien erstattet med havnelageret, og i sørøst ligger området hvor skur 22 senere ble oppført til fordel for byggene som vises på oversiktsbildet. Kilde: 1881, historiske kart – 1948.

3.1.1. Opprinnelig situasjon

Tomten lå opprinnelig i sjøen frem til utfyllingene og havneutvidelsen på Dokken i første halvdel av 1900-tallet. Under vises et kart fra 1907 med inntegnet omriss av dagens kailinje (2022). Som kartillustrasjonen viser, lå området der Skur 22 og 23 senere ble oppført, den gang i vann.

Figur 2 Kart fra 1907. Rød strek viser dagens kaifront, og røde omriss viser dagens Havelager (HL), Skur 22 (S22) og Skur 23 (S23). Kilde: [Historiske kart - Kartverket](#)

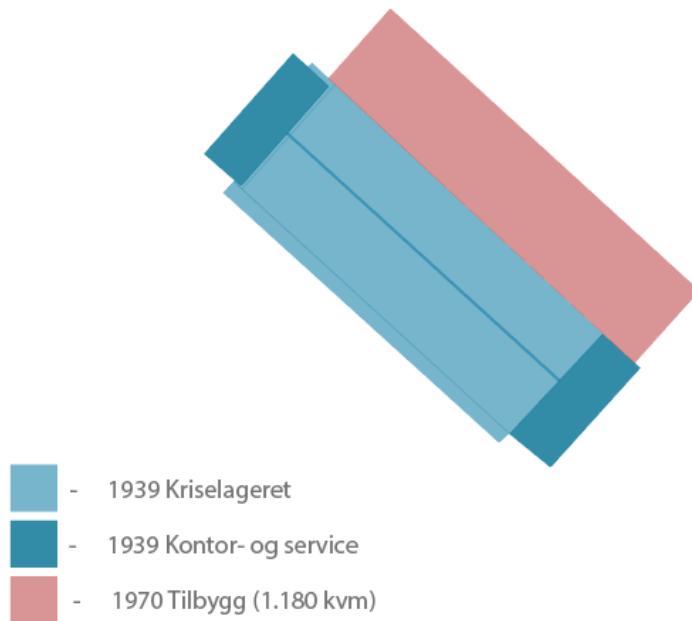
Det eldste fotografiet som er funnet som viser Dokken-området er fra 1875. Dokkeskjæra kan så vidt skimtes til venstre i fotografiet. Til høyre, bak trekronene i forgrunnen, sees sjøhus som i dag er revet.

Figur 3 1875 - det eldste fotografiet som er funnet. Kilde: Marcus UiB [[Dokken med omgivelser sett fra Damsgård ca. 1875](#)] - Marcus

3.1.2. Endringer

Skur 23 er utbygd over to byggetrinn. Det første byggetrinnet var i 1939 ved oppføringen av «Kriselageret» og de to kontorfløyene på hver side av lageret. Det var byarkitektens kontor som stod ansvarlig for den første byggesøknaden. Det andre byggetrinn var i 1970, da skuret ble tilbydd mot nordøst inn mot Jekteviken. Kriselageret er oppført med saltak, mens de øvrige bygningsvolumene er bygd med flatt tak. Utover disse trinnene er det foretatt en rekke innvendige arbeider, jf oversikt i tabell 1 under.

Figur 4 Det er hovedsakelig foretatt to ulike utbyggingstrinn for Skur 23. Det første byggetrinn var i 1953, og andre trinn i 1970.

Tabell 1 Oversikt som viser de ulike byggesakene registrert på eiendom gbnr. 164/3, Skur 23. Kilde: Bergen kommune

ÅR	ART	TILTAK	ARKITEKT/ANSVARLIG SØKER
1939	Byggeanmeldelse	Oppføring av skur 23, vareskur	Byarkitekten i Bergen
1952	Byggeanmeldelse	Innvendige arbeider: Innretning av kontorer i 2. etg. for Tollvesenet.	Bjørn Jæger
1953	Ferdigattest	Innvendige arbeider: Innretning av kontorer i 2. etg. for Tollvesenet.	-

1954	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: Innsetting av WC i nåværende vaskerom. Avløp til kloakk, som munner ut i hopen ved gassverket. WC benyttes av 6 mann	-
1958	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: 1. etg. I betongskuret skal det foretas en del mindre forandringer. En brovekt som er nedsenket i gulvet skal fjernes, og det skal innredes 3 rom inne i skuret	Bjørn Jæger
1966	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: Havnevesenets kranførere har i dag sine garderober og vaskerom i nordre enden av Skur 23. Disse rom skal nå flyttes til 3. etasje i søndre enden av samme skur	-
1966	<i>Ferdigattest</i>	Innvendige arbeider: Garderobe og vaskerom og diverse ominnredningsarbeider	-
1970	<i>Byggeanmeldelse</i>	Tilbygg	-
1971	<i>Ferdigattest</i>	Oppføring av tilbygg	-
1971	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: Kontor i søndre del, 2. etasje	
1973	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: Endringssøknad. Garderobe, spiserom og lager for «Grieg Transport» i 3. etasje	Halfdan B
1979	<i>Byggeanmeldelse</i>	Innvendige arbeider: Ventilasjonsanlegg	Siv.ing Per Tefre
1979	<i>Byggeanmeldelse</i>	Ombygging av søndre del av 2. etasje fra lager til kontorer, garderobes og toaletter.	Iark. Hugo Kaltebord
1980	<i>Ferdigattest</i>	Tilbygg	
1983	<i>Byggesøknad</i>	Innvendige arbeider: Mindre ekspedisjonskontor i lagerskur for 2-3 av de ansatte.	
1990	<i>Byggesøknad</i>	Innvendige arbeider: Innredning av nye kontorer for Nor Cargo i 2. etasje. 80 kvm.	Iark. Hugo Kaltenborn
2000	<i>Byggesøknad</i>	Ny trase for utvendige kloakkledninger	

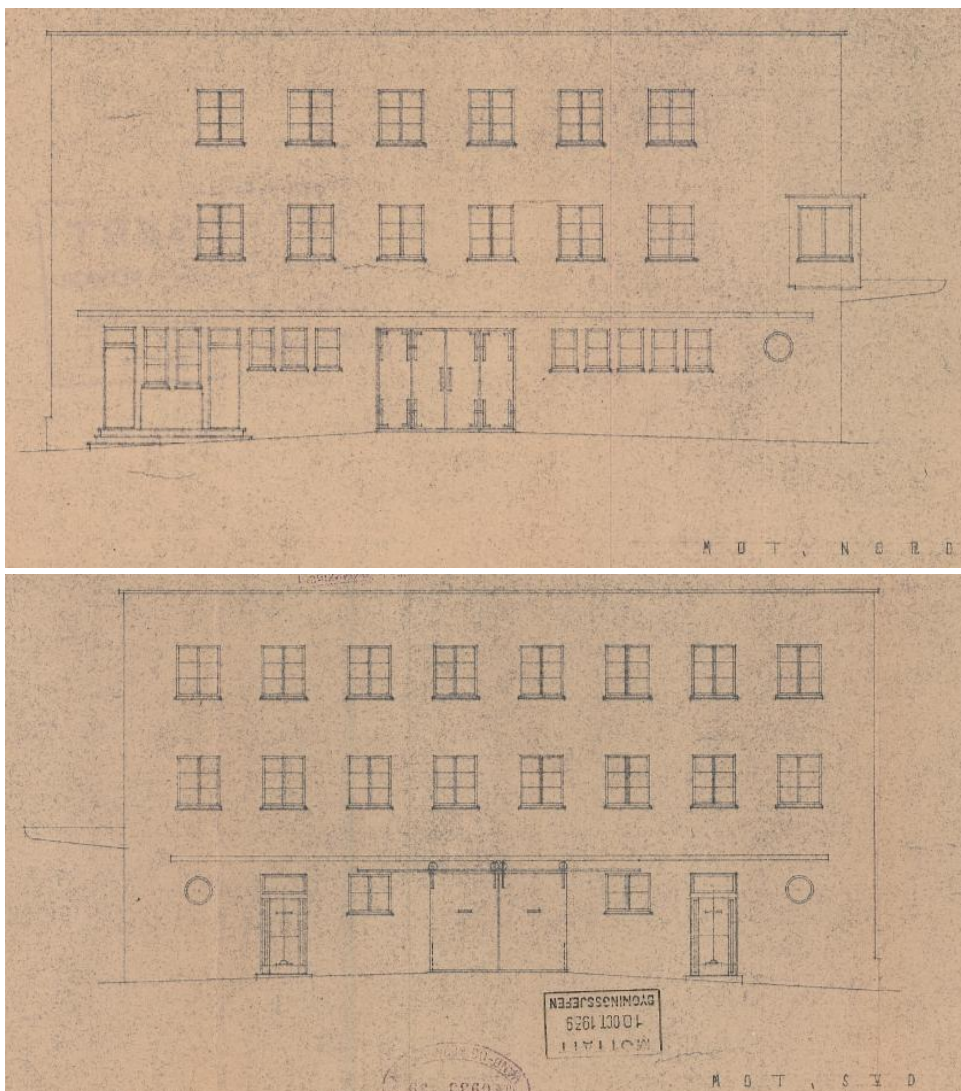
Figur 5 Det første bildet som er funnet av Skur 23 er fra 1948. Kilde: Marcus UiB, Widerøe's Flyveselskap A/S <https://marcus.uib.no/instance/photograph/ubb-w-sh-013807.html>

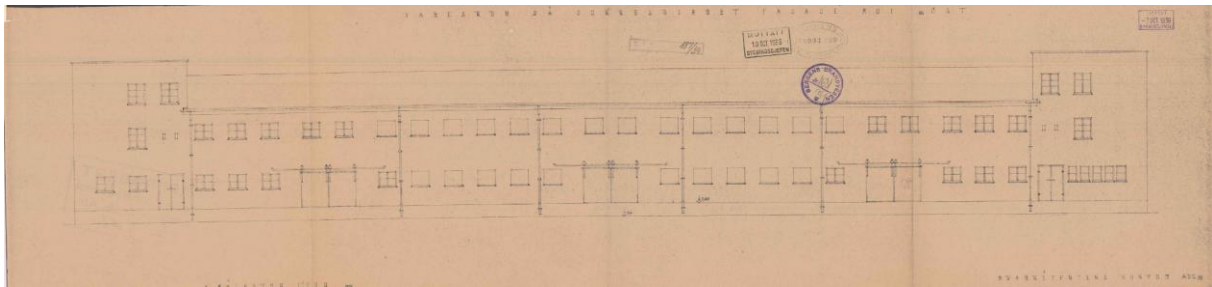
Figur 6 1955 Kilde: Marcus UiB, Widerøe's Flyveselskap A/S [Bergen Gassverket - Marcus](#)

1939 - første byggetrinn, opprinnelig varekur oppført

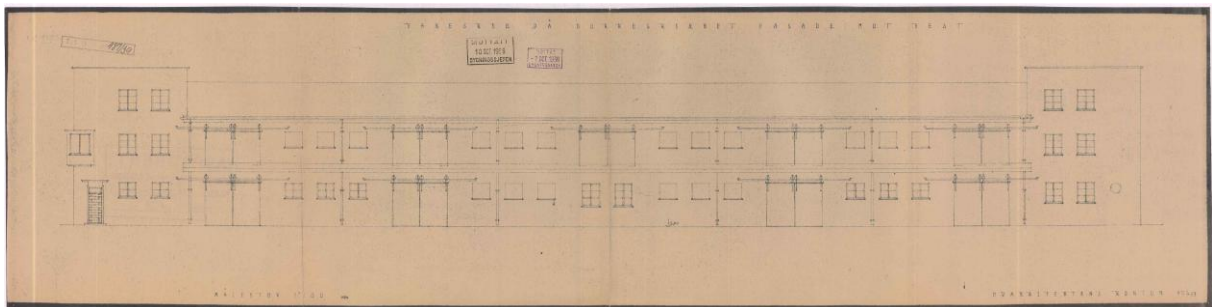
Av byggeanmeldelsen, mottatt av Bergen kommune 25.10.1939, fremgår det at det ble søkt om oppføring av et nybygg på 1 816 m². Arkitekt var Byarkitekten i Bergen, og byggherre var Bergens Havnevesen. Byggets formål var et varekur med oppholdsrom for havnearbeidere og tollere. Byggegrunn er beskrevet som «oppfylt grunn», og fundament, grunnmur og isolasjon som «forskriftsmessig etter nærmere undersøkelser». Gulv var i armert betong. Etasjeantall er 2, delvis 3. Yttervegger er bygd i teglstén eller betong. Største høyde på bygget er oppgitt å være 12 meter. Takkonstruksjon er av tre med underpuss to lag papp klebet. Bygget har ingen ark eller takopplegg. Til sammen hadde bygget 7 vannklosetter, i tillegg til et offentlig toalettanlegg. Videre kan man av byggesøknaden lese av bygget hadde to heiser, trappeanlegg i betong med skiferbelegg, og gassoppvarming. Hvert rom ble ventilert.

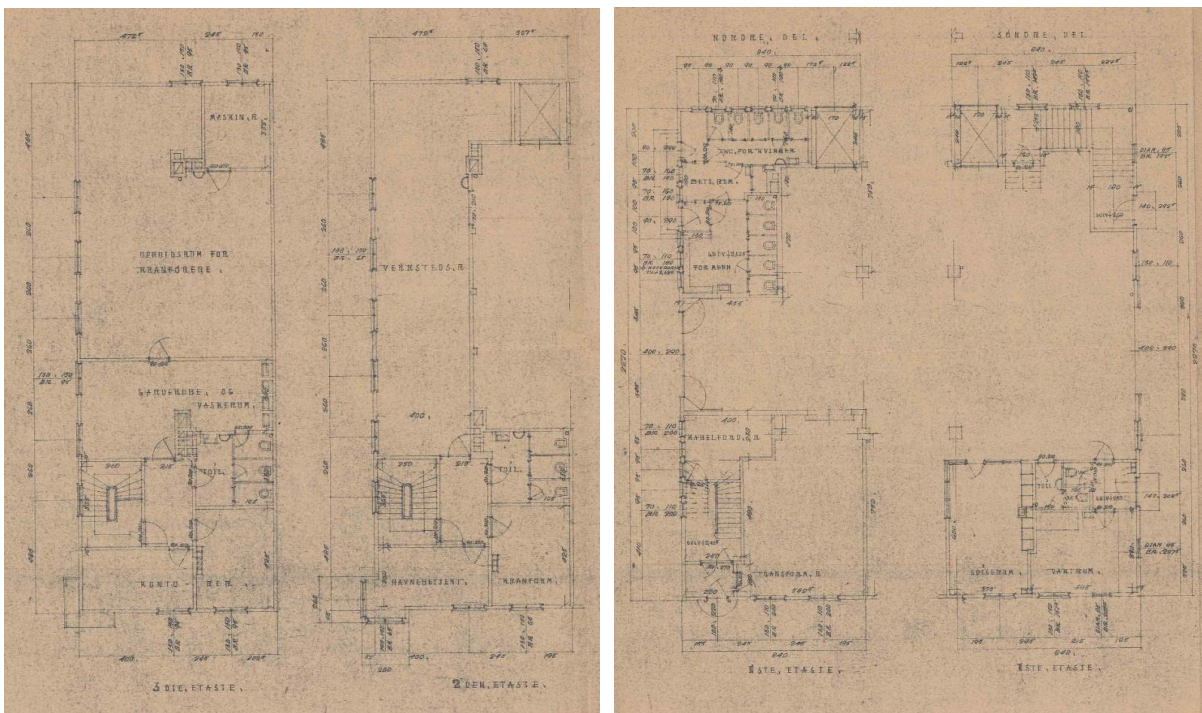
Figur 7 Opprinnelige fasader. Mot nord øverst, og mot syd nederst. Tegninger fra 1939. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

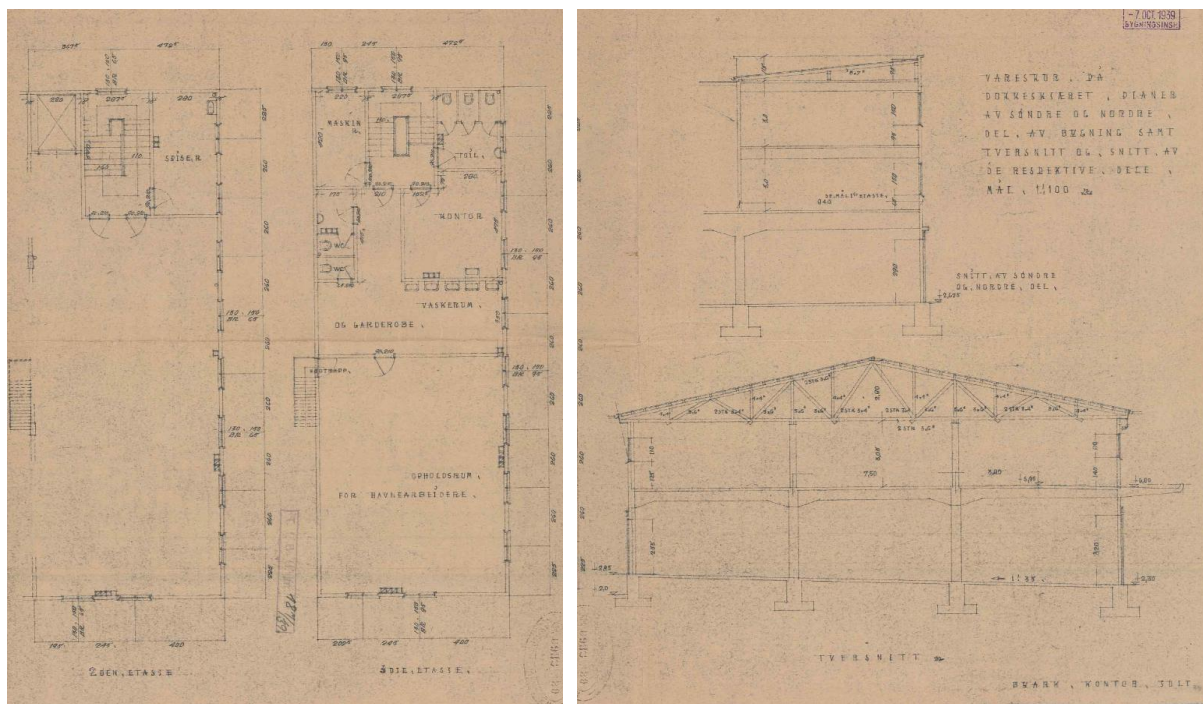
Figur 8 Fasader fra opprinnelige skur. Tegning 1939, Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

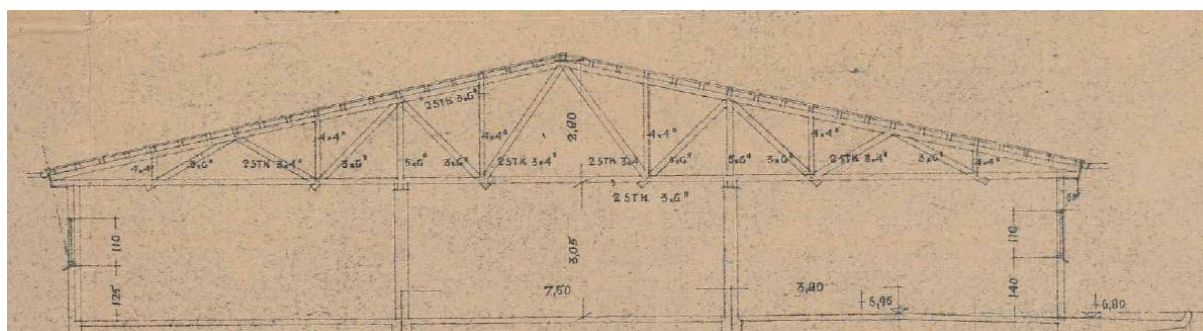
Figur 9 Fasader fra opprinnelige skur. Tegning 1939, Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

Figur 10 Opprinnelige plantegninger av 3.- og 2. etasje til venstre og 1. etasje til høyre, tegning 1939. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

Figur 11 T.v. Opprinnelig plantegning av 2. - og 3. etasje. T.h. Tverrsnitt, tegninger 1939. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

Figur 12 Takplan på opprinnelig vareskur, tening 1939. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1952 - innvendige arbeider, innretning av kontorer i 2. etasje

I 1952 ble 2. etasje innredet til kontorer for Tollvesenset. Dette fremkommer av byggeanmeldelsen datert 04.11.1952. Tegninger tilhørende byggesøknaden er signert Bjørn Jæger. Ferdigattest forelå 16.06.1953.

Utførelsen av arbeidene er beskrevet slik i søknaden:

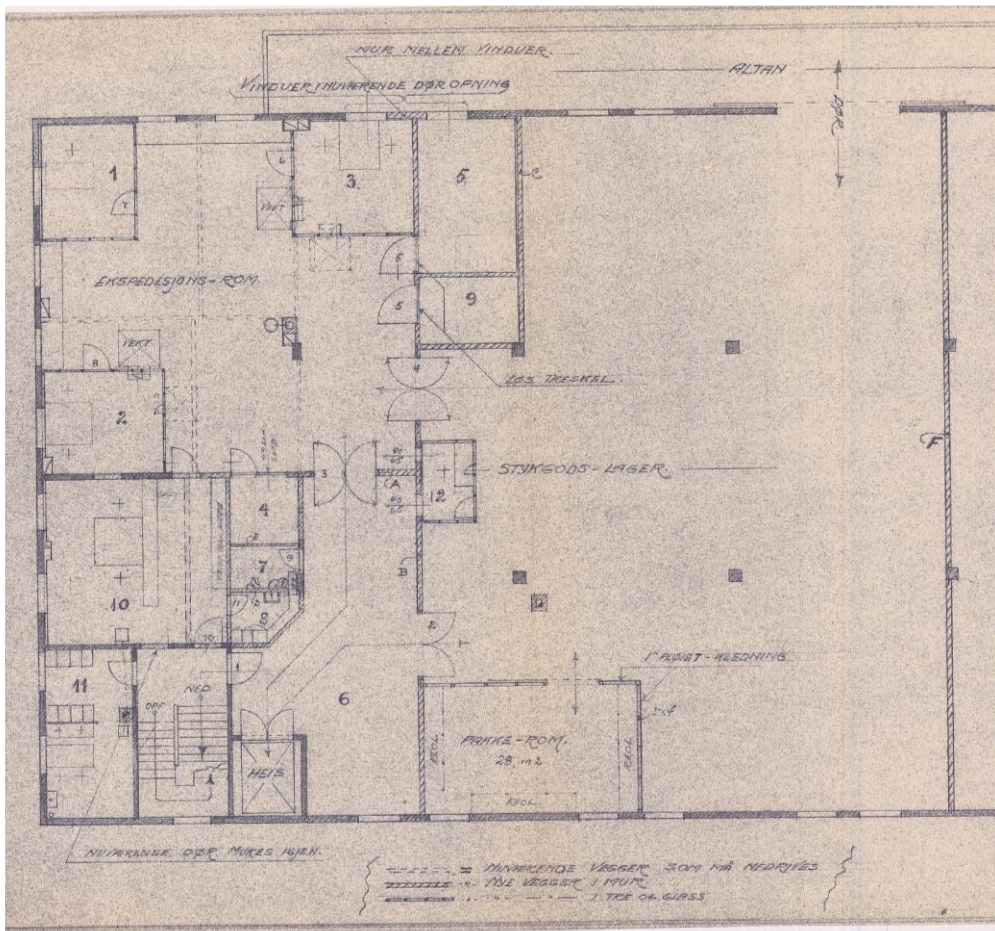
Veggene oppføres i ½ steinsmur, unntatt veggene D-E mellom rom 7, 8 og 9 som mures med ¼ stein. I gulvet hugges reifer for vegger, og mot betongvegger og søyler innbores

1/2" jerntapper i ca. 50 cm avstand. Vegg F mures helt oppunder taktekkingen og forankres i takstol. De øvrige veggene mures opp til underkledd tak. Vegg B mellom rom 6 og stykkgodslageret forankres med 2 stkr. Vinkeljernstag som festes i dragere for 3. etasje vegg. I døråpningene 2, 3, og 4 innmures løskarmer med 6 stkr. Muranker for hver karm. Rundt disse karmer må der mures med særdeles sterke materialer. For de øvrige dører innmures vanlig spikerslag. Alle nye vegger finpusses på begge sider i sterke materialer. I rom 7 stålpusses vegger ca. 1, 40 cm fra gulvet og opp, den øvrige del som forant nevnt

Underkledning tak: Fra vegg F til dragere for 3. etasjes vegg skal det under takstoler kles med 3/4" pløyet bord og 3/8" «Gipsoniplater»

Vegger: På ytterveggene (vindusvegger) i rommene 1, 2, 3 og 10 kles med et lag asfaltpapp - 3/4" pløyet bord og 3/8" «Gipsoniplater». Vegg C i rom 4 kles på samme måte. Vegger for pakkerom oppføres av 3" x 4" kledd på utsiden med 1" pløyet bord. Vegger i ekspedisjonsrom for rommene 1, 2 og 3 oppføres som glassvegger.

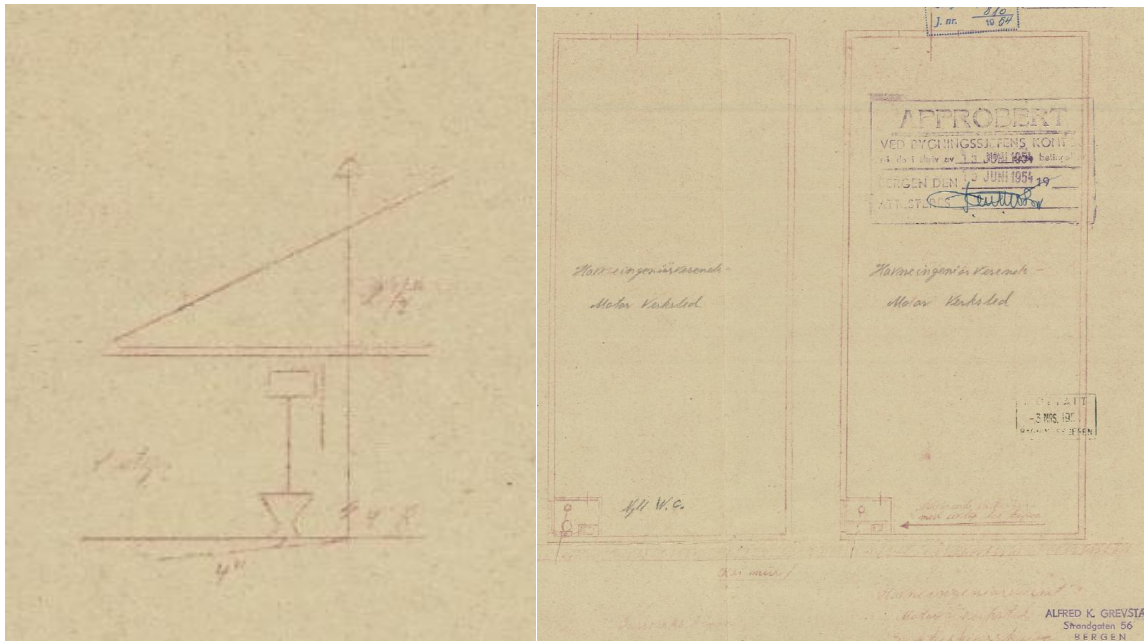
Gulv: I rommene 3, 4, 8 og 12 legges 5/4" gulv med glassvattmatter mellom betong og tregulv. Det regnes med at det nåværende tregulv i rommene 1, 2, 10 og 11 kan nyttes uforandret.

Figur 13 Plantegning med inndeling av rom, tegning 1952. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1954 - innevendige arbeider, innsetting av WC

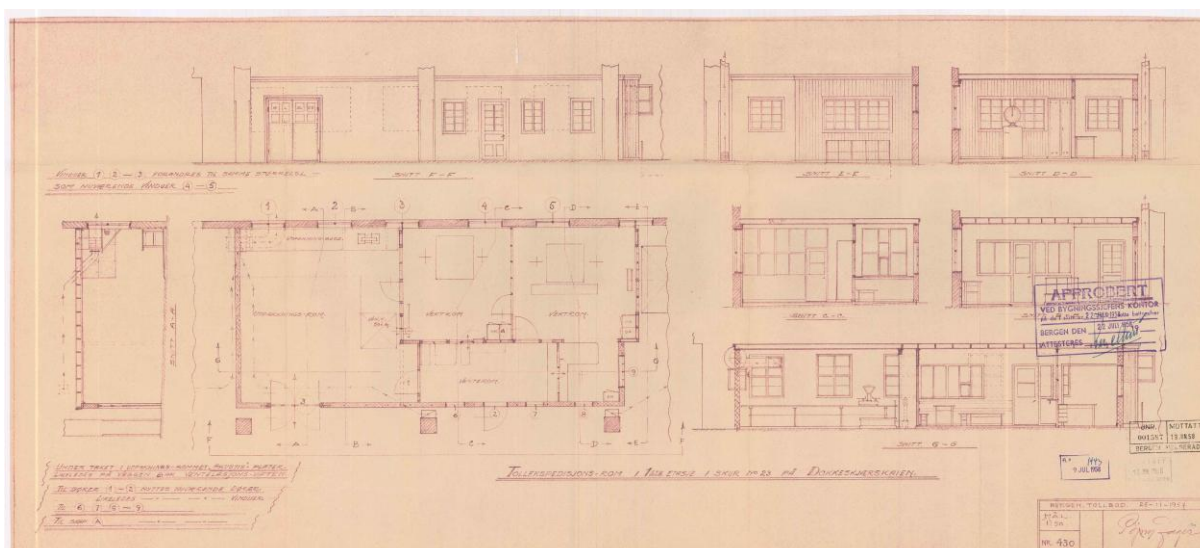
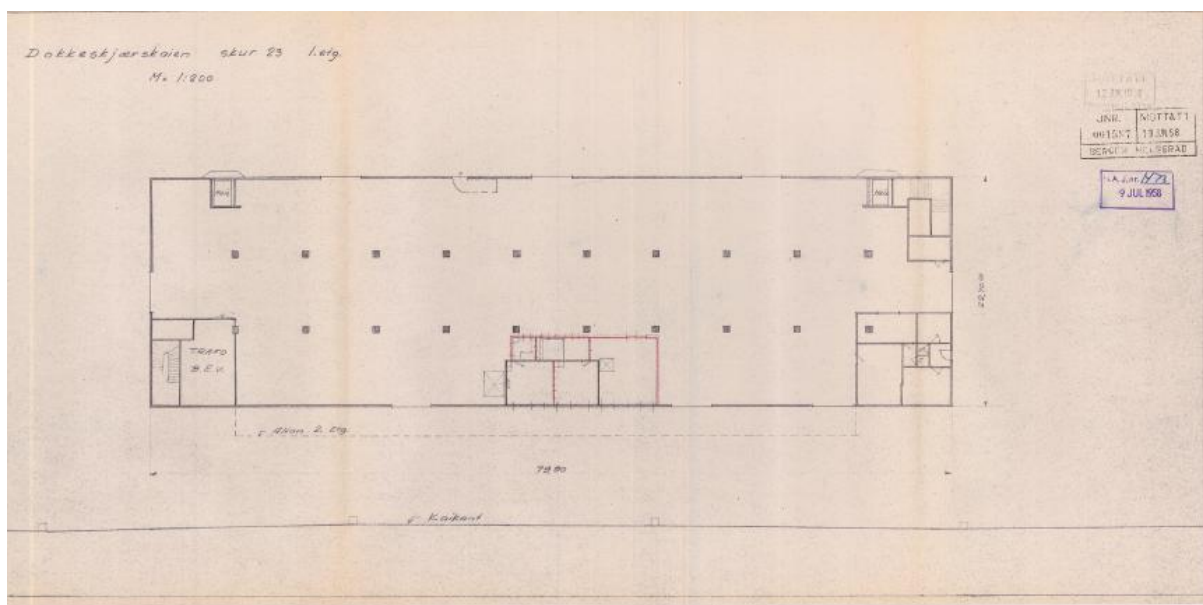
I 1954 ble det i en byggeanmeldelse mottatt av Bergen kommune 09.03.1954, søkt om å innsette et WC i det daværende vaskerommet i bygget omtalt som «Bergen Havneingeniørvesens motorverksted på Dokkenskjærskaien». Byggetillatelse ble gitt 15.06.1954. Avløpet ble tilkoblet kloakken som munner ut i Hopen ved det tidligere gassverket. Toalettet var beregnet for seks personer. Byggherre var Bergen Havneingeniørkontor ved Alf Torp, og ansvarlig søker var Alfred K. Grevstad.

Figur 14 T.v. Snitt av nytt vannklosett. T.h. Plantegning med inndeling av rom, tegning 1954. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1958 - innvendige arbeider, fjerning av brovakt og innredning av tre rom

I 1958 ble det omsøkt innvendige arbeider i Skur 23. Byggeanmeldelsen er datert 29.05.1958 og arbeidene som skulle utføres er beskrevet som fjerning av en brovakt som er nedsenket i gulvet i 1 etasje av betongskuret. I tillegg ble det innredet 3 rom i skuret, som skulle bli disponert av Tollvesenet. Ferdiggattest for dette tiltaket foreligger ikke.

Figur 15 Fasader og plantegning med inndeling av rom, tegning 1958. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

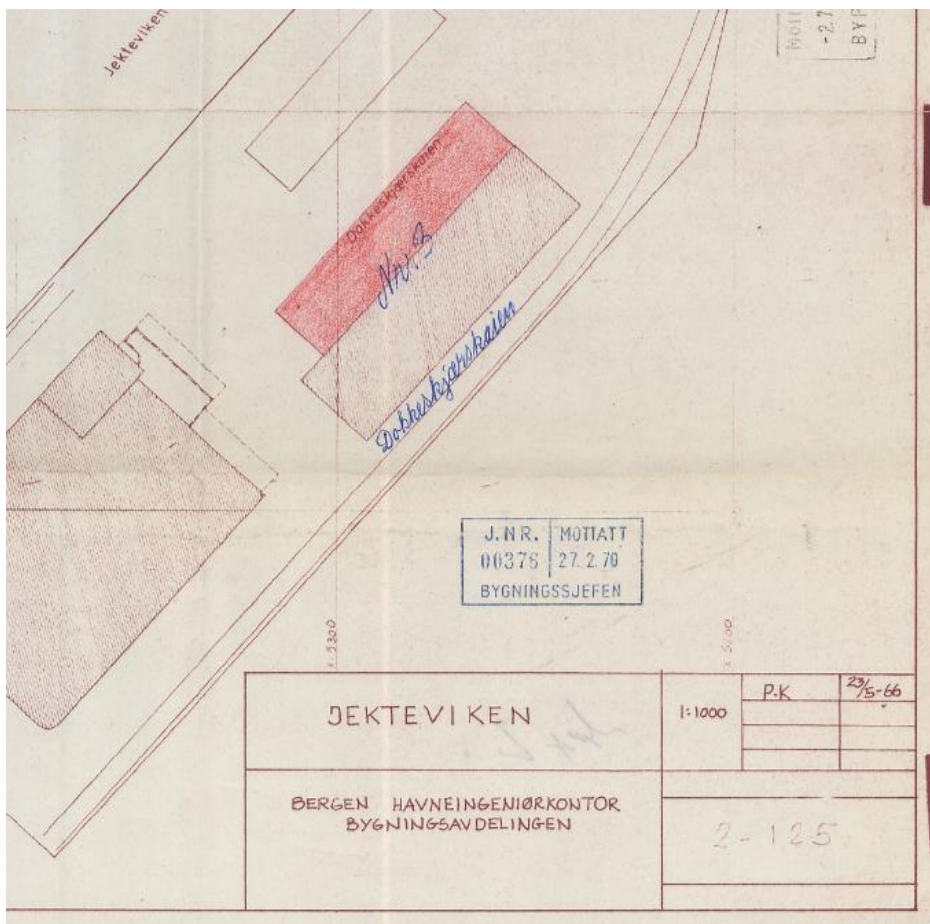
1966 - innvendige arbeider, flytting av garderober og vaskerom

I 1966 ble søkt om å flytte garderobe og vaskerommet til havnevesenets kranførere fra nordre del av Skur 23, til 3. etasje i den søndre enden. Byggeommeldelsen er datert 18.01.1966 og ferdigattest forelå samme år, datoen er ukjent.

1970 - andre byggetrinn, tilbygg i nordøstlig retning

Det andre byggetrinn til Skur 23 ble utført i 1970. Byggeanmeldelsen er datert 24.02.1970, og av den fremgår det at det ble omsøkt et tilbygg på 1180 m². Samlet areal for bebyggelsen ble dermed 2990 m². Adkomst til bygget oppgis å være ca. 180 meter unna, ved Professor Hansteensgate, og nærmeste nabo var Gassverkstomten, ca. 100 meter unna. Prosjektet omfattet utvidelse av skuret i nordøstlig retning, i én etasje, oppført av prefabrikkerte betongelementer. Det ble også søkt om dispensasjon fra krav om tilfluktsrom, med begrunnelse av at det ikke ble sysselsatt flere personer som følge av utvidelsen. Det ble også henvist til bunkeren som ligger i havnelageret (eiendom gbnr. 164/2) som var et offentlig tilfluktsrom. Ferdigattest forelå 25.09.1970.

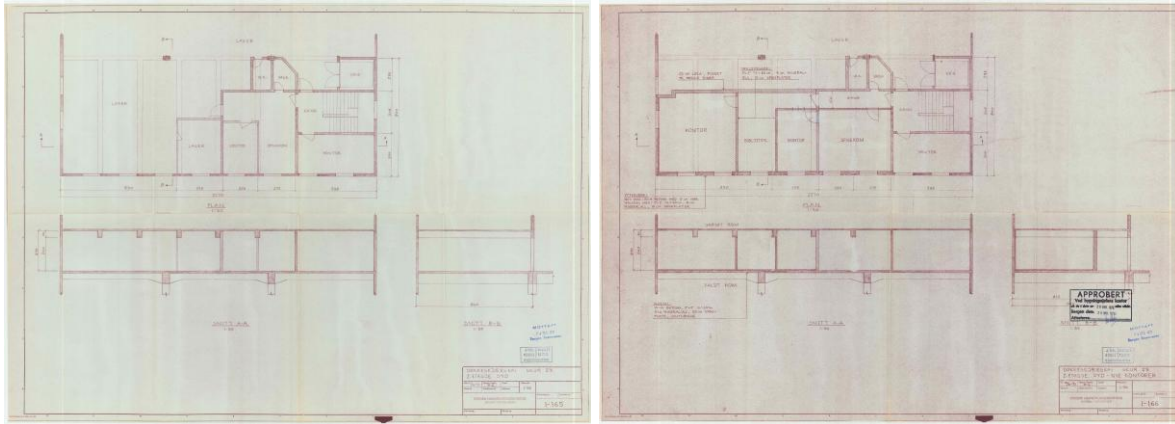
Det er beskjedent med byggetegninger for dette tiltaket. Under sees situasjonsplan med anmerking av tiltaket i rødt. Dette er det eneste som ligger vedlagt søknaden mottatt av Bergen byarkiv i forbindelse med denne kulturminnedokumentasjonen.

Figur 16 T.v. Situasjonsplan fra byggeanmeldelse i 1970. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1971 - innvendige arbeider, kontor i søndre del, 2. etasje

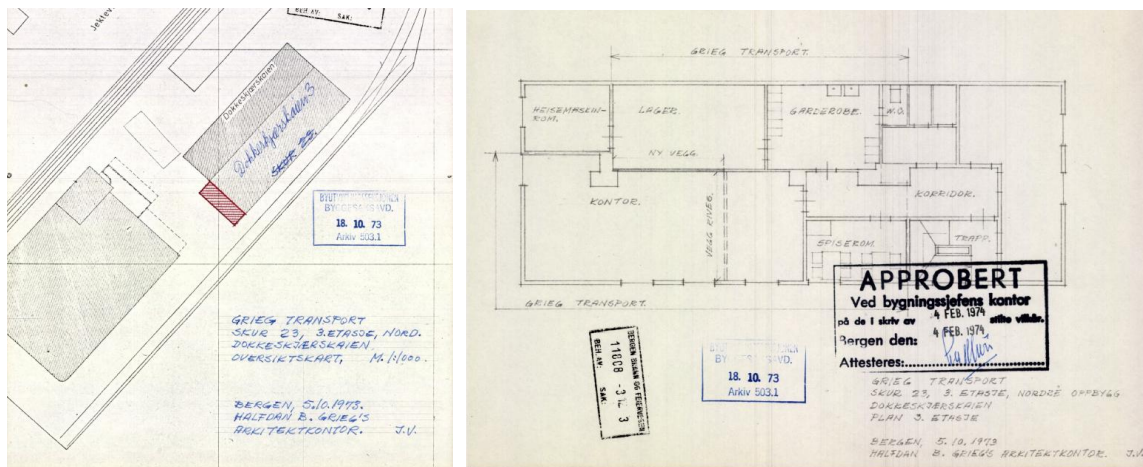
Den 8. desember i 1971 ble det byggemeldt en ominnredning i søndre del av 2. etasje. Tiltakets art var kontorer for folketakere. Byggherre var Bergen Havneingeniørkontor ved Bjørn Hammer, og ansvarlig søker fra Per Kragseth.

Figur 17 Plantegninger med inndeling av rom, tegning 1971. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1973 - innvendige arbeider, garderobe, spiserom og lager

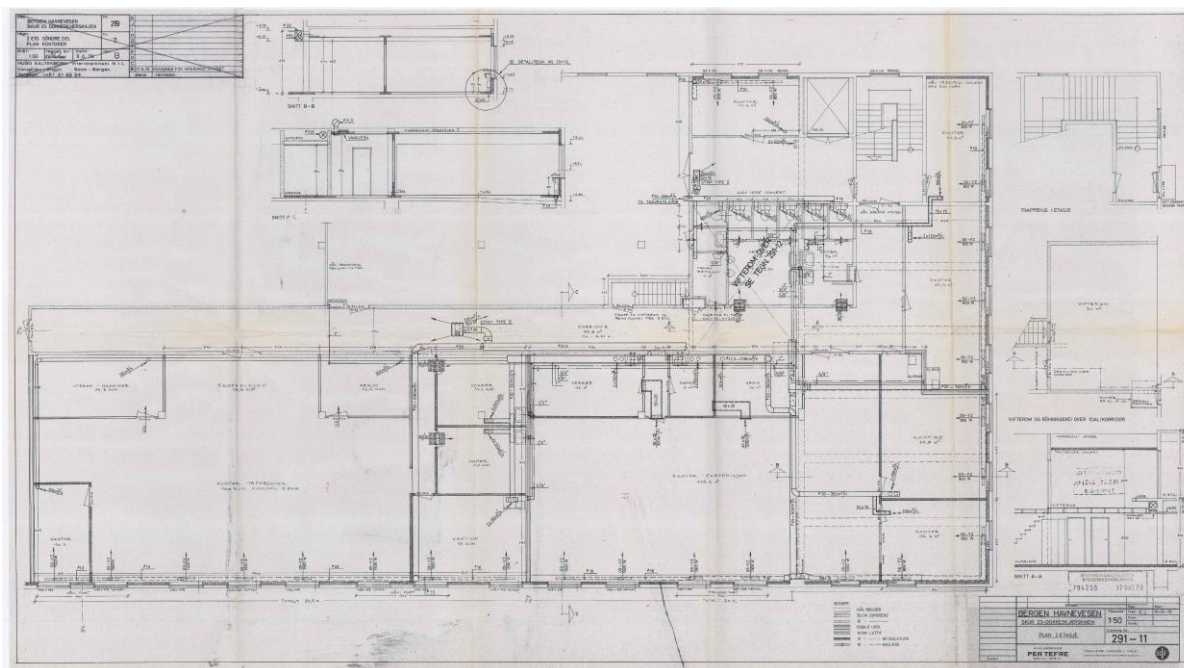
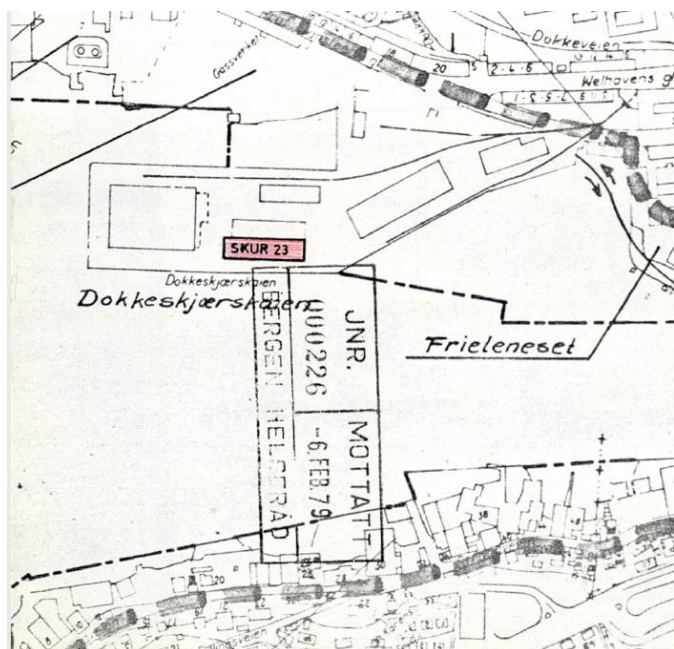
Den 05.10.1973 byggemeldte Halfdan B. Grieg's arkitektkontor innvendige arbeider for «Grieg Transport» i 3. etasje. Endringen bestod i å rive en lettvegg og oppføring av ny lettvegg med bindingsverk og gipsplater. Rommene ble isolert og oppusset. Ferdigattest foreligger ikke.

Figur 18 T.v. Situasjonsplan. T. h. . Plantegning med inndeling av rom, tegning 1973. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1979 - innvendig ventilasjonsanlegg.

Søknad om byggetillatelse, datert 17.10. 1970. Tiltakets art var mekanisk ventilasjon, og ansvarlig søker var sivilingeniør Per Tefre. Ferdiggattest foreligger ikke.

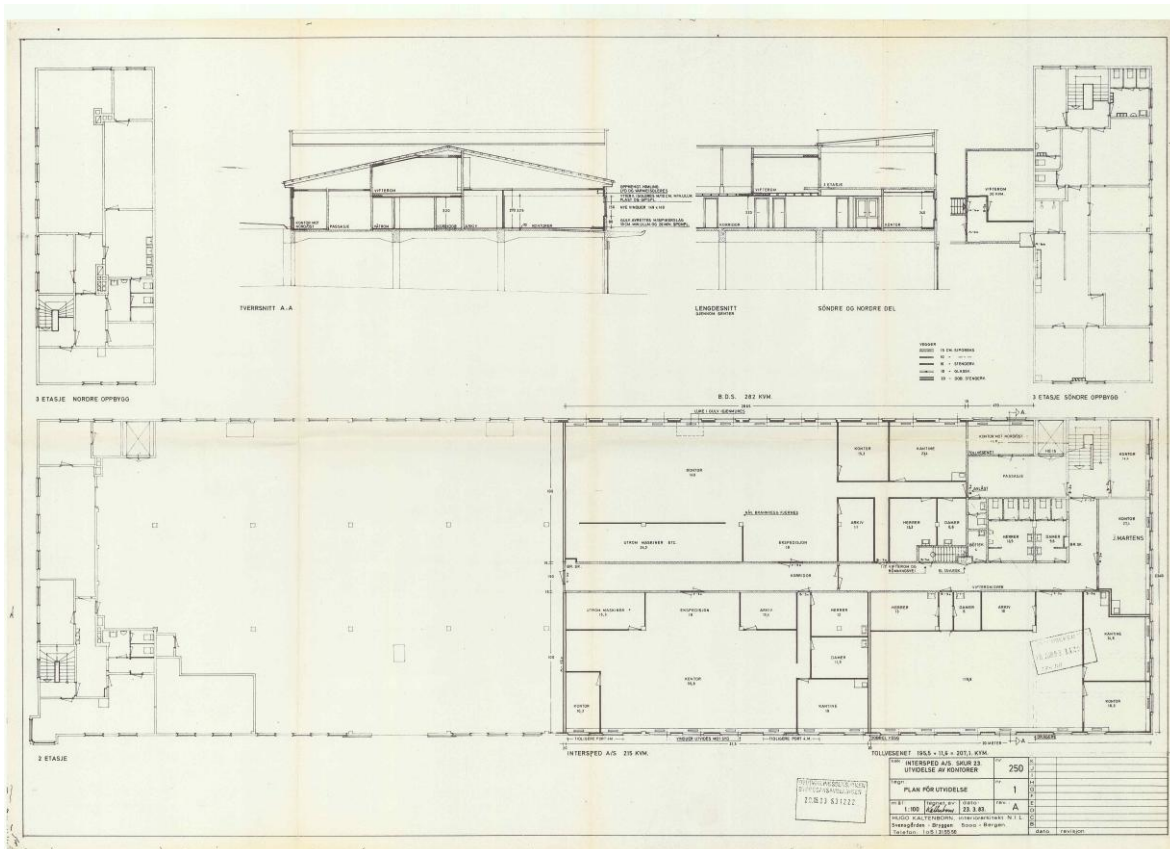
Figur 19 Øverst, situasjonsplan. Nederst, plantegning med anvisning av ventilasjonsanlegg, tegning 1979. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

1979 - Ombygging av søndre del av 2. etasje

I 1979 ble det søkt om en ombygging av søndre del av 2. etasje, fra lager til kontorer, garderobes og toaletter. Toallene skulle være felles for alle kontorere. Kontorene for Tollvesenet talte på denne tiden 12 mann og 5 kvinner, og kontorere til Intersped A/S talte 5 kvinner og 5 menn. Søknad om byggetillatelse er datert 19.01.1979, og ble godkjent 23.07.1979. Byggherre var Bergen Havnevesen, og ansvarlig søker, interiørarkitekt Hugo Kaltenborn. Tegninger foreligger ikke. Ferdigattest ble gitt 28.10.1980.

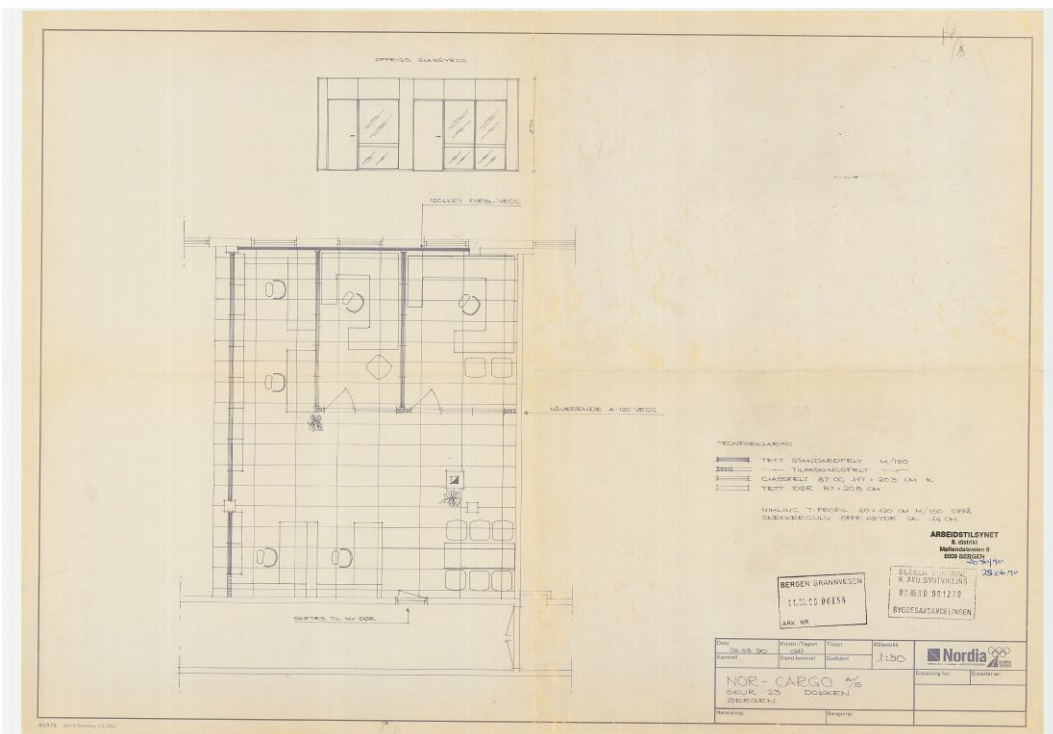
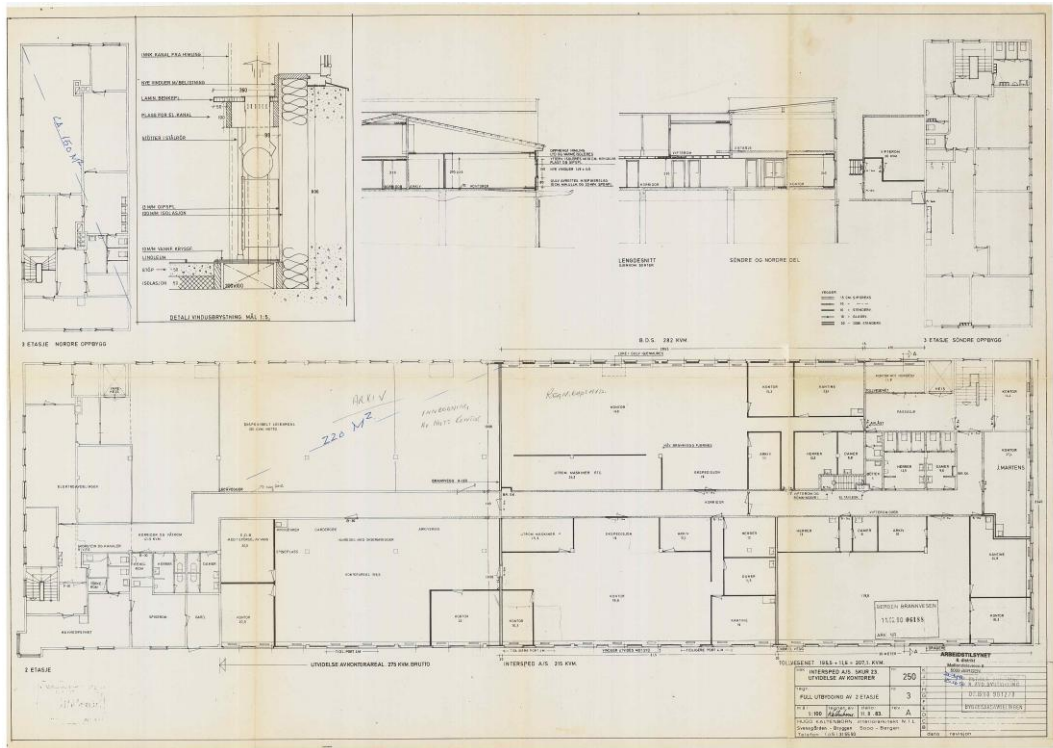
1983 - Utvidelse av kontorareal i 2 etasje

Interiørarkitekt Hugo Kaltenborn sendte ny søknad om byggetillatelse den 11.10.1983. Denne gang ble det omsøkt et mindre ekspedisjonskontor i lagerskuret for 2-3 av de ansatte. Kontoret skulle benyttes av ansatte i Intersped As, og lå i 2. etasje.

Figur 20 Plantegning med inndeling av rom, tegning 1983. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

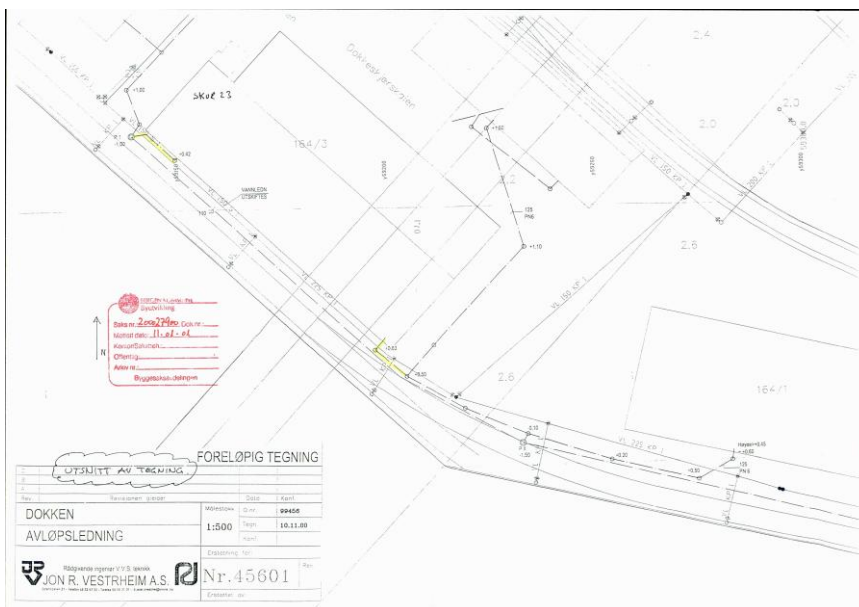
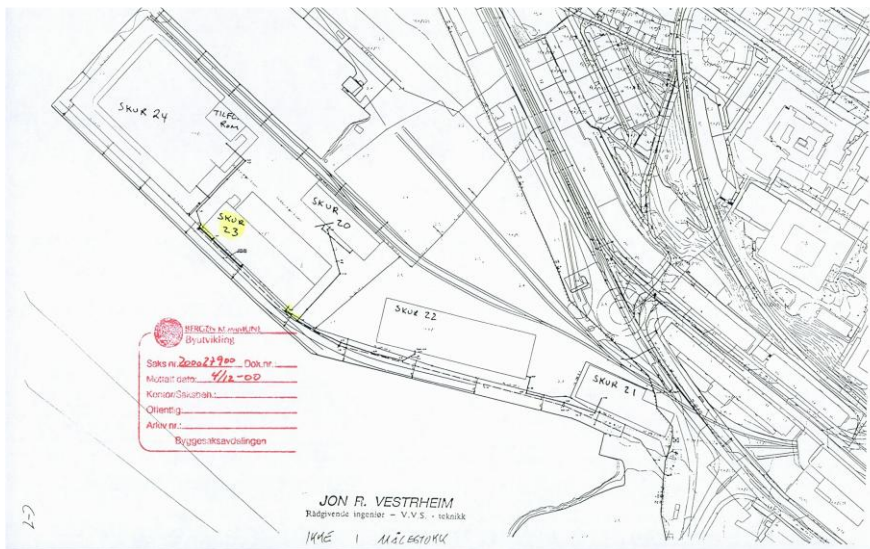

Figur 22. Plantegning med inndeling av rom, tegning 1990. Kilde: Byggesak, Bergen kommune.

2000 - tilkobling til infrastruktur, VA

Siste registrerte byggemelding på eiendom gbnr. 16/3 er anleggelse av ny trase for utvendige kloakkledninger. Tiltaket art var å omlegge eksisterende kloakkanlegg slik at spillvann gikk til offentlig avløp. Ansvar søker var Rådgivende ingeniør Jon R. Vestrheim As ved Helge Gaarder, og tiltakshaver var Bergen og Omland Havnevesen, ved Tor A. Bjerkli. Det er søkt om rammetillatelse. Om tiltaket er søkt igangsatt ved en igangsettingstillatelse vites ikke. Papirer på dette ble ikke oversendt fra byggesaksarkivet ved forespørsel om innsyn til denne kulturdokumentasjonen.

Figur 23 Situasjonsplaner for tilbygg med tilkobling til infrastruktur. Kilde: Byggesak, Bergen kommune

4. FOTO OG KART

Figur 24 Fasade mot nordøst. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 25 Fasade mot nordøst. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 26 Fasade mot sydvest. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 27 Fasade syd. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 28 Detaljer på fasade vest. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 29 Detaljer på hjørnet av fasade vest. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 30 Fasade øst. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 31 Detaljer på hjørnet av fasade nord og vest. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 32 Opprinnelige vindu i 1. etasje på skuret i vestfasaden. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 33 Nyere innsatt i 1. etasje av skuret i vestfasaden. Årstall ukjent. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 34 Eldre eller opprinnelig port i vestfasaden. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 35 Opprinnelige porter og vinduer i 1. etasje på skuret i vestfasaden. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 36 Opprinnelige vindu i 1. etasje på skuret i vestfasaden Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 37 Opprinnelige dør i 1. etasje på skuret i vestfasaden Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 38 Nyere port i 1 etasje på sidebygget i nordfasaden Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 39 Nyere «husmorsvinduer» i 2.-og 3.etasje på sidebygget i nordfasaden Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 40 Hjørnet på tilbygget fra 1971. Fasade mot sør.
Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 41 Fasade vest. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 42 Fotografi som viser overgangen mellom bygget fra 1939, og tilbygget fra 1971. Fasade syd. Fotografi: Asplan Viak, 2025

Figur 43 Opprinnelige detaljer. Øverst: vindu i 1. etasje. Nederst: balkong, dørport og vinder med sprosseinndeling og blå detaljer. . Fotografi: Asplan Viak, 2025

5. AVSLUTNING

5.1. Historisk lesbarhet og egenverdi

Skur 23 er et bygg med referanse til industri- og havneutviklingen som skjøt fart ved dagens Bergen havn i overgangen 1800-tallet /1900-tallet. Frem til slutten av 1800-tallet var Dokken et bynært område preget av landlig idyll med store og fornemme privathus med hageanlegg, og mindre kaianlegg langs opprinnelig strandlinje. Flere lysthus er bevart, men strandlinjen er i dag bygget ned med industri- og havnevirksomhet fra slutten av 1800-tallet, og omfattende havneutvidelser i Puddefjorden. I dag er den opprinnelige strandlinjen på Dokken og Jekteviken totalt nedbygget. Teknisk- industrielle kulturminner som fabrikkbygninger og havneskur, samt krigsminner, er robuste og har en høyere tålegrense for endring, forutsatt at endring skjer med ivaretagelse av kulturminneverdiene i den videre byutvikling. Det er oppført nyere bygninger og strukturer i området, og det er gjort betydelig utfyllinger i havnebassenget. Slike tiltak har fragmentert miljøet og har redusert autentisitets- og opplevelsesverdien til en viss grad.

5.2. Konsekvenser ved riving

Selv om bygningen har gjennomgått utvidelser og fasademessige endringer siden første byggeår i 1939, står den fortsatt som en tydelig representant for etterkrigstidens havne- og industribebbyggelse. Plassering og uttrykk gjør den til en viktig historieforteller for Bergen som en av landets sentrale havnebyer. Å rive bygningen vil innebære at den historiske, bynære industrihavnen forsvinner som identitetsmarkør, og et viktig kapittel i byens historie går tapt.

6. KILDER

- > Asplan Viak (2024) Konsekvensutredning Dokken, nybygg HIFI
- > Bergen kommune, Byantikvaren (2015), Veileder for kulturminnedokumentasjon
- > Bergen kommune, Arealstrategi Dokken
- > Bergen byleksikon
- > Bergem kommune (2018): Kommuneplanens arealdel - KPA 2018
- > Bergen kommune (2021), Kulturmiljøplan Bergen, «Identitet med særpreg», 2021 - 2025
- > Bergen kommune (2021) Kulturminnegrunnlag «Nøstebukten, Dokken og Møhlenpris», Skriftserien: 2021-1
- > Bergen kommune (1999), Kulturminnegrunnlag til KDP Sentrum
- > Bergen kommune, Kommunedelplan for sentrum 2001
- > Infoland, Byggesaksarkivet, Bergen kommune
- > Miljødirektoratet (2023), Håndbok M-1941
- > Riksantikvaren (2021), Bystrategi
- > Riksantikvarens kulturminnedatabase «Askeladden»
- > St.meld.nr. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturminnepolitikken.
- > Statsbygg (2925) Planprogram for samlokalisering av Havforskningsinstituttet (HI) og Fiskeridirektoratet (Fdir).
- > Universitet i Bergen (UiB), Billedsamling, Marcus
- > www.1881.no
- > www.googlemaps.no
- > [Historiske kart - Kartverket](#)
- > www.bergenskart.no

asplan viak